

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان:

دیدگاه آیات و روایات در مورد قسم

استاد راهنما:

سرکار خانم فاطمه قاسمی تجرد

استاد داور:

دکتر برنا

نگارنده:

سمیه رضایی اکمل

سال تدوین:

۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار درخشان. آفریدگاری که خویش را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

خداوندا . . . به ما توفیق تلاش در شکست، صبر در نومیدی، رفتن بی همراه، جهاد بی سلاح، کار بی پاداش، فداکاری در سکوت، دین بی دنیا، مذهب بی عوام، عظمت بی نام، خدمت بی ریا، خوبی بی نمود، مناعت بی غرور، عشق بی هوس، تنهایی در انبوه جمعیت و دوست داشتن بی آنکه دوستت بدارند، را عنایت فرما.

خدایا از ما درگذر و آنچه را از ما بدان داناتری و اگر بار دیگر باز گردیم، تو نیز به بخشایش بازگرد.

قلب عالم امکان و صاحب عصر و الزمان عَلَّمَ اللَّهُ تَعَالَى او که ضربان قلبش، نبض زمین خفته و
طنین نگاهش، آفتاب آسمان تپیده است.

تقدیر و تشکر

خدا را سپاس می گویم که بنده را در محضر اساتیدی قرار داد تا از دریای علم آنها بهره مند گردم. اساتیدی که دلسوزانه بنده را در انجام این تحقیق یاری نمودند. و نیز از سرکار خانم قاسمی تجرد که بنده را یاری نمود کمال تقدیر و تشکر را دارم و همچنین وظیفه خود می دانم که از سرکار خانم ضحاکي مدیریت محترم حوزه علمیه خواهران الراضیه علیها السلام و سرکار خانم سهرابی معاونت پژوهش که در گردآوری این تحقیق مرا یاری کردند تشکر نمایم.

توجه و بیان عظمت و شأن پیامبر ﷺ در پیشگاه الهی، به جان شریف حضرت قسم یاد کرده است. با تأمل در محاورات مردمی، به این گونه قسم ها بر می خوریم، شخص گوینده در حال تعریف ماجرای است به ناگاه برای تأکید بر مطالب گفته شده و تصدیق اخباری که می دهد و همچنین جلب توجه مخاطبانش به چیز مقدس و مهمی قسم یاد می کند و بدین سان مطالب خود را تأیید و تأکید می نماید.

از این مطالب نتیجه می گیریم که قسم های خداوند تنها برای حتمیت بخشیدن جواب آن نیست، بلکه برای بیان عظمت مقسم به نیز هست؛ چرا که سوگندهای قرآن یا به ذات با عظمت خداست و یا برترین موجودها چون: پیامبر، قرآن، فرشته و یا آنکه از موجودات ارزشمند جهان هستی است مانند آسمان، زمین، خورشید، ماه، ستارگان و . . . که همگی آنها آیات و عظمت تشریع و تکوین است.

نتیجه گیری

سوگندهای قرآن یکی از وجوه اعجاز و یکی از زیبایی های بیانی قرآن است که سرشار از معارف ارزشمند و آکنده از آموزه های سودمند است. سوگند در کلام، شیوه ای است که به درازای حیات بشری و برای استوار سازی دیدگاه ها و تأکید و باورها و گفته ها به کار می رود و غالباً به اشیاء و کسانی که از دیدگاه سوگند یاد کنندگان مقدس و ارجمند و بزرگ بوده و در زندگی آنان نقش مهمی داشته صورت می گرفته است. قرآن نیز از این شیوه بیانی بهره جسته است؛ اما بنیاد آن را تغییر داده و روش های آن را یکسر دگرگون کرده است.

خداوند در آیات قرآن با روش های مختلف، گاه با ادله و برهان و گاه با بیان سرگذشت پیشینیان و یا بیان سوگندهای بسیار عظیم اصول سه گانه دین را به اثبات رسانده و مورد تأکید قرار داده است. خداوند با سوگند به ذات و ربوبیت خویش و همچنین با سوگند به مخلوقات با عظمتش «آسمان، قرآن، فرشته و . . .» از یک سو عظمت و جلالت این امور را مشخص می نماید و بدین سان انسان را به تدبیر و تفکر در این امور عظیم فرا می خواند. و از سوی دیگر با این شیوه بیانی شگرف، اصول اساسی دین (توحید، نبوت، معاد) را به اثبات می رساند تا دیگر جای هیچ گونه شک و شبهه ای برای انسان های دیر باور باقی نماند.

فهرست منابع

* قرآن

* نهج البلاغه

منابع عربی

- ۱- ابن فارس، ابوالحسن احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، بیروت: دارالمعرفه، ۱۴۰۲ق.
- ۲- ابن هشام، جمال الدین عبدالله بن یوسف، معنی البيت عن كتب الاعاریب، قم: مکتبه طباطبائی، بی تا.
- ۳- ابن قیم الجوزی، محمد بن أبی بکر، التبیان فی اقسام القرآن، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۲ق.
- ۴- بنت الشاطی، عائشه عبدالرحمن، التفسیر البیانى للقرآن الکریم، قاهره: دارالمعارف، بی تا.
- ۵- حرعاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعہ، قم: مؤسسه آل البيت (ع)، ۱۴۰۹ق.
- ۶- الراغب الإصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، (محقق صفوان عدنان)، قم: دارالکتب العلمیه، بی تا.
- ۷- زمخشری، محمود بن عمر، تفسیر کشاف، بیروت: دارالکتب العربی، بی تا.
- ۸- سیوطی، جلال الدین عبدالرحمن، الدر المنثور فی تفسیر المأثور، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۱ق.
- ۹- شبر، سید عبدالله، تفسیر القرآن الکریم، چاپ سوم، قم: مؤسسه دارالهجره، بی تا.
- ۱۰- شهید ثانی، زین الدین علی بن احمد، الروضه البهیة، قم: مکتب الاعلام الإسلامی، ۱۳۶۵ش.
- ۱۱- الطوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، لبنان: دارإحیاء التراث العربی، بی تا.
- ۱۲- الطبرسی، فضل بن الحسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ق.
- ۱۳- العسکری، ابوهلال، الفروق اللغویه، قم: مکتبه بصیرتی، ۱۳۵۳ش.

- ۱۴- العروسی الحویزی، عبدعلی ابن جمعه، تفسیر نور الثقلین، (مصحح هاشم رسولی محلاتی) قم: مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، بی تا.
- ۱۵- عبده، شیخ محمد، تفسیر القرآن الکریم (جز عم)، بیروت: دار ابن زیدون، ۱۴۰۹ق.
- ۱۶- علی العامر، فارس، ظاهره القسم فی القرآن الکریم، قم: منشورات انوار الهدی، ۱۴۱۴ق.
- ۱۷- عون، علی ابوالقاسم، اسلوب القسم و اجتماعه مع الشروط فی رحاب القرآن الکریم، بیروت: منشورات جامعه الفاتح، ۱۹۹۲م.
- ۱۸- فاکر میبدی، محمد، «جواز الأقسام علی الله»، مجله «رساله الثقلین»، ش ۱۳، ۱۴۲۲ق.
- ۱۹- فخر رازی، محمد بن عمر، تفسیر کبیر، (۳۲جلدی) قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۱۳ق.
- ۲۰- فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر، قم: مؤسسه دارالهجره، ۱۴۱۴ق.
- ۲۱- قطب، سید، فی ظلال القرآن، بیروت: دارالشروق، بی تا.
- ۲۲- واحدی نیشابوری، ابوالحسن علی بن احمد، اسباب النزول، لبنان: دارالکتب العلمیه، بی تا.

منابع فارسی

- ۱- اصولی، احسان، محمدحسن، بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، قم: انتشارات جامعه مدرسیین قم، ۱۴۲۴ق.
- ۲- سیوطی، جلال الدین عبدالرحمن، الإتقان فی علوم القرآن، (مترجم مهدی حائری قزوینی)، تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۳ش.
- ۳- شهیدی، جعفر، ترجمه نهج البلاغه، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴ش.
- ۴- شریعتی، محمدتقی، تفسیر نوین، (جزء سی ام)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴ش.
- ۵- طباطبائی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، (مترجم محمد جواد حجتی کرمانی)، تهران: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبائی، ۱۳۶۴ش.
- ۶- عیاشی، محمد بن مسعود، التفسیر عیاشی، (مصحح هاشم رسولی محلاتی)، تهران: مکتبه العلمیه الإسلامیه، ۱۳۸۰ش.
- ۷- قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۸۴ش.
- ۸- قرشی، علی اکبر، تفسیر أحسن الحدیث، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ش.

- ۹- مسلمی زاده، طاهره، توضیح المسائل (محشی امام خمینی)، مشهد: هاتف، ۱۳۹۱ش.
- ۱۰- مطهری، مرتضی، تفسیر سه سوره از قرآن (ضحی، لیل، انشراح)، مشهد: انتشارات هجرت، بی تا.
- ۱۱- معلوف، لوئیس، المنجد، (مترجم محمد بندریگی)، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۸۰ش.
- ۱۲- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۷۴ش.
- ۱۳- موسوی خمینی، روح الله، تحریر الوسیله، قم: مؤسسه نشر اسلامی (جامعه مدرسین)، ۱۴۲۴ق.
- ۱۴- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الإسلام، تهران: دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۶۷ش.
- ۱۵- هاشم زاده هریسی، هاشم، شناخت سوره های قرآن، تهران: انتشارات کتابخانه صدر، ۱۳۷۳ش.